

**ZBORNÍK
KATEDRY ANDRAGOGIKY
FILOZOFICKEJ FAKULTY
UNIVERZITY KOMENSKÉHO**

ACTA ANDRAGOGICA 3

Július Matulčík (ed.)

Ročník 3

Bratislava 2013

UNIVERZITA KOMENSKÉHO BRATISLAVA

2013

Zborník je čiastkovým výstupom výskumného projektu grantovej úlohy VEGA MŠ SR č. 1/0386/11 *Procesy inštitucionalizácie edukácie dospelých na Slovensku – analýza vízií (ideových východísk), cieľového zamerania, vývojových etáp, európskeho kontextu, súčasného stavu a trendov inštitucionalizácie edukácie dospelých.*

Editor
Verantwortlicher Redakteur

Doc. PhDr. Július Matulčík, CSc.

Redakčná rada
Editorial Board
Redaktionskollegium

Doc. PhDr. Rozália Čornaničová, CSc.
Doc. PhDr. Petronela Lauková, PhD.
Doc. PhDr. Július Matulčík, CSc.
PhDr. Lea Szabová-Šírová, PhD.

Recenzenti
Reviewers
Rezensenten

Prof. PhDr. Alena Vališová, CSc.
Doc. Ing. Anna Preinerová, CSc.

© Univerzita Komenského Bratislava, 2013

Požiadavky na výmenu adresujte:

All correspondence and exchange requests should be addressed to:

Forderungen, die den Leteraturaustausch betreffen, adressieren Sie an:

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Ústredná knižnica
Gondova 2, P.O.BOX 32
814 99 Bratislava
Slovensko

Comenius University Bratislava
Philosophical Faculty
Central Library
Gondova St. 2, P.O.BOX 32
814 99 Bratislava
Slovakia

ISBN 978-80-223-3369-6

Obsah

Predslov	7
Rozália Čornaničová: <i>Katedra andragogiky FiF UK – korene formovania študijného a vedného odboru a inštitucionalizácia tohto pracoviska na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (1961/62 - 1989/90)</i>	9
Július Matulčík: <i>Dvadsať rokov andragogiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského – od pedagogiky dospelých k andragogike</i>	17
Dušan Šimek: <i>Cesty olomoucké andragogiky</i>	33
Jaroslav Veteška, Jarmila Salivarová: <i>Analýza rozvoje andragogiky a praxe vzdelávania dospelých v Českej republike</i>	39
Jost Reichmann: <i>Andragógovia ako vzdelávatelia / lektori, organizátori, moderátori / konzultanti a výskumníci. Skúsenosti z katedry andragogiky</i>	57
Milan Beneš: <i>Institucionalizace studia pedagogiky a andragogiky pod vlivem pozitivisticky pojaté vědy</i>	71
Vít Dočekal: <i>Institucionalizace andragogického diskurzu</i>	79
Veronika Gígalová: <i>Paradigma v andragogice</i>	87
Mária Antalová: <i>Nové výzvy pre vzdelávanie</i>	95
Martin Kopecký: <i>Globální kapitalismus a standardizace vzdělávání dospělých – dva příklady</i>	111
Michal Šerák: <i>Paradoxní role institucí v rámci realizace konceptu celoživotního učení</i>	121
Gerhard Bisovsky: <i>Inštitucionalizácia v rakúskom vzdelávaní dospelých</i>	129
Zdeněk Palán: <i>Institucionalizace (?) vzdělávání dospělých v ČR</i>	141
Marián Štermenský: <i>Inštitucionálne aspekty edukácie dospelých v Taliansku po druhej svetovej vojne</i>	147
Klaudius Šilhár: <i>Inštitucionalizácia ďalšieho vzdelávania na Slovensku</i>	157
Milan Goga-Ferko: <i>Motivácia a hodnoty vo vzdelávaní dospelých</i>	167

Lea Szabová-Širová: <i>Inštitúcie sociálnej pomoci dospelým z aspektu sociálnej andragogiky</i>	177
Henrieta Roľková: <i>Východiská a súčasný stav sociálno-andragogického poradenstva na Slovensku</i>	197
Mária Machalová: <i>Edukačná sociálna práca. Vymedzenie konceptu</i>	213
Petronela Lauková: <i>Inštitucionalizácia ďalšieho vzdelávania pracovníkov v zdravotníctve</i>	221
Zuzana Filípková: <i>Zdravotná výchova seniorov</i>	229
Daniela Kešelová: <i>Možnosti inštitucionálnej edukácie osôb so zrakovým postihnutím</i>	245
Eduard Lukáč: <i>Úloha nedeľných škôl pri počiatkoch inštitucionalizácie edukácie dospelých na Slovensku</i>	257
Eva Denciová: <i>Inštitucionálna báza miestnej kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti</i>	273
Miroslav Krystoň, Veronika Kupcová: <i>Kvalita v oblasti inštitucionálneho zabezpečenia záujmového vzdelávania dospelých</i>	293
Svetlana Chomová: <i>Národné osvetové centrum ako inštitúcia vzdelávania dospelých</i>	309

Contents

Editor's Foreword	7
Rozália Čornaničová: <i>Department of Andragogy, Faculty of Arts, Comenius University – The Roots of the Scientific and Study Programme and the Institutionalization of the Department at the University (1961/62 - 1989/90)</i>	9
Július Matulčík: <i>Twenty years of Andragogy at the Faculty of Arts of Comenius University – From the Pedagogy of Adult Education to Andragogy</i>	17
Dušan Šimek: <i>The Journey of Andragogy in Olomouc</i>	33
Jaroslav Veteška, Jarmila Salivarová: <i>Analysis of the development of andragogy and adult education practice in the Czech Republic</i>	39
Jost Reichsmann: <i>Andragogy as Teacher/Trainer, Organizer, Moderator/ Consultant, and as Researcher. Experiences of a Chair for Andragogy</i>	57
Milan Beneš: <i>Institutionalization of the Studies of Pedagogy and Andragogy under the Influence of a Positivistic View of Science</i>	71
Vít Dočekal: <i>The Institutionalization of Andragogical Discourse</i>	79
Veronika Gigalová: <i>Paradigms in Andragogy</i>	87
Mária Antalová: <i>New Challenges for Education</i>	95
Martin Kopecký: <i>Global Capitalism and the Standardization of Adult Education – Two Examples</i>	111
Michal Šerák: <i>The Paradoxical Role of Institutionalization in the Implementation of the Concept of Lifelong Learning</i>	121
Gerhard Bisovsky: <i>Institutionalization in Adult Education in Austria</i>	129
Zdeněk Palán: <i>The Institutionalization (?) of Adult Education in the Czech Republic</i>	141
Marián Štermenský: <i>Institutional Aspects of Adult Education in Italy after WWII</i>	147
Klaudius Šilhár: <i>Institutionalization of Further Education in Slovakia</i>	157
Milan Goga-Ferko: <i>Motivation and Values in Adult Education</i>	167

Lea Szabová-Širová: <i>Institutions of Social Assistance to Adults from the Point of View of Social Andragogy</i>	177
Henrieta Roľková: <i>The Beginnings and the Status Quo of Socio-Andragogical Counselling in Slovakia</i>	197
Mária Machalová: <i>Educational Social Work. Definition of the Concept</i>	213
Petronela Lauková: <i>Institutional Postgraduate Education of Health Care Professionals</i>	221
Zuzana Filípková: <i>Health Education of Seniors</i>	229
Daniela Kešelová: <i>Possibilities of Institutional Education of Persons with Visual Impairment</i>	245
Eduard Lukáč: <i>The Role of Sunday Schools at the Beginning of the Institutionalization of Adult Education in Slovakia</i>	257
Eva Denciová: <i>The Institutional Basis of Local Culture and Cultural and Educational Work</i>	273
Miroslav Krystoň, Veronika Kupcová: <i>Quality in the Institutional Provision of Interest-Based Adult Education</i>	293
Svetlana Chomová: <i>The National Cultural Centre as an Institution of Adult Education</i>	309

Andragógovia ako vzdelávatelia / lektori, organizátori, moderátori / konzultanti a výskumníci Skúsenosti z katedry andragogiky

*Prof. Dr. Jost Reischmann,
Univerzita v Bambergu,
Nemecko*

Anotácia

Príspevok sa zaoberá niektorými skúsenosťami získanými počas troch desaťročí výskumu, výučby a vývoja v akademickom odbore andragogika na Katedre andragogiky Univerzity v Bambergu v Nemecku, ktorá bola založená v roku 1978. Na základe charakteristiky profilu andragóga približuje obsah prípravy andragógov z hľadiska ich kompetencií.

Annotation

The paper deals with the experience gained during three decades of research, teaching and development in the academic field of andragogy at the Department of Andragogy in Bamberg, Germany, which was established in 1978. It describes andragogical preparation from the point of view of available competences on the basis of profile characteristics of an andragogist.

Kľúčové slová

Andragogika, Vzdelávanie dospelých, Profesionalizácia, Bamberg, Širokoživotné učenie sa, Učenie sa en passant, Informálne učenie sa.

Key words

Andragogy, Adult Education, Professionalisation, Bamberg, Lifewide learning, Learning en Pasant, Informal Learning.

Úvod

Oslavy dvadsiateho výročia Katedry andragogiky na Univerzite Komenského v Bratislave sú rozhodne ideálnou príležitosťou, aby sme sa obzreli dozadu a zhrnuli si, čo sme sa doteraz naučili. Sú tiež príležitosťou, aby sme nahliadli na výzvy a príležitosti, ktorými sa budeme zapodievať v budúcnosti.

V tomto príspevku sa pozrieme na niektoré zo skúseností, ktoré sme získali počas troch desaťročí výskumu, výučby a vývoja v akademickom odbore andragogiky. Katedra andragogiky bola založená na Univerzite v Bambergu v Nemecku v roku 1978. V niektorých z našich skúseností môžeme nájsť podobnosti, ale aj rozdiely. Výmena týchto skúseností („medzinárodné porovnanie“) môže byť nápomocné pri lepšom plánovaní budúceho profesionálneho rozvoja adultných edukátorov.

1. Viac absolventov a nové oblasti širokoživotného učenia sa: Transformačné skúsenosti vedúce k „andragogike“

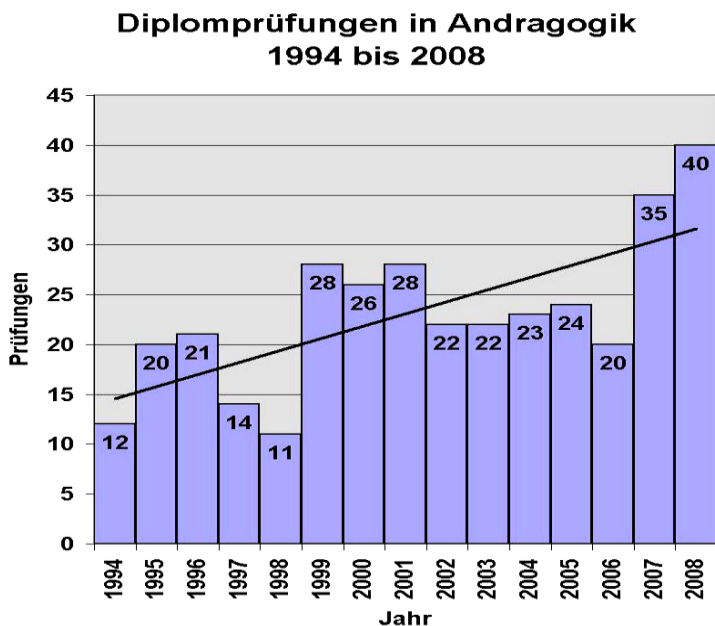
Prvou prekvapivou skúsenosťou bol nárast počtu študentov a absolventov andragogiky na Univerzite v Bambergu (obr. 1). Kým v osemdesiatych rokoch iba zriedkavo promovalo v andragogike v Bambergu – podobne ako na iných nemeckých univerzitách – viac ako päť či šesť študentov ročne, situácia sa začiatkom deväťdesiatych rokov dramaticky zmenila a do roku 2008 sa počet absolventov strojnásobil. Podstatné je aj to, že si po štátnych skúškach ľahko našli prácu v množstve inštitúcií a na mnohých pozíciách (Bender et. al. 2008).

Kým v osemdesiatych rokoch bolo štúdium „vzdelávania dospelých“ skôr vedľajším predmetom, pridávaným k iným študijným odborom, od deväťdesiatych rokov prebehla jednoznačná premena sebapoňatia odboru a jeho študentov/absolventov smerom k „profesionalizácii“ – objavili sa nové možnosti zamestnania na plný úväzok a kompetencie a znalosti obsiahnuté v učebnom pláne sa zmenili. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sme verili, že našou úlohou je vychovávať edukátorov dospelých v inštitúciách vzdelávania dospelých. Väčšina pracovísk a pracovných pozícií, kde sa naši absolventi uplatnili, ako aj ich pracovná náplň sú prekvapivo odlišné – pracujú v oblasti podnikania a priemyslu, v politike a cirkevných organizáciách, v kultúrnych inštitúciách a médiách a ako živnostníci ponúkajúci „výcvik a poradenstvo“. Moderujú a koučujú, spravujú a riešia problémy, pomáhajú identifikovať a riešiť konflikty, pomáhajú nájsť víziu a smer. K už existu-

júcim pracoviskám v regióne sa pridalo asi päťdesiat nových, ktoré buď naši absolventi vytvorili, alebo boli vytvorené pre nich. Zdalo sa, že boli potrebnými a nápomocnými odborníkmi nielen v oblasti vzdelávania, ale aj na mnohých miestach, kde riešia problémy spojené so zvládnutím procesných zmien.

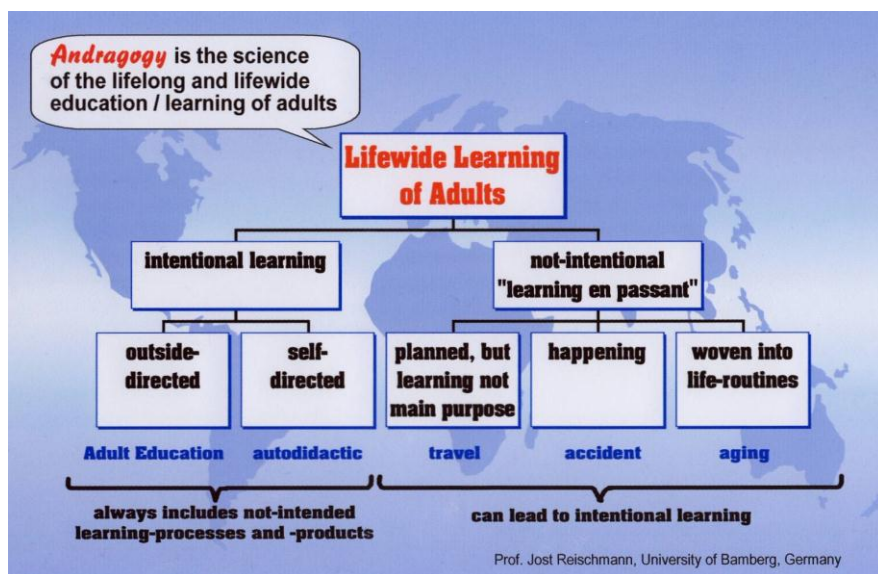
Obr. 1: Štátne skúšky z andragogiky v rokoch 1994 až 2008. Absolventi andragogiky na Univerzite v Bambergu (po roku 2008 bol zavedený systém bakalárskeho a magisterského štúdia; tieto údaje sa nedajú porovnať s predchádzajúcimi rokmi).

Z tohto sme si museli vziať ponaučenie, že profesijný rozsah našich absolventov zahŕňa oveľa viac, ako len vyučovanie v inštitúciách vzdelávania dospelých. Toto viedlo k *druhej* transformácii – pochopili sme, že zámerné učenie sa v inštitúciách vzdelávania dospelých sebariadené učenie sa doma predstavuje iba jednu časť učenia sa a vzdelávania dospelých. Učenie sa dospelých sa odohráva v celej životnej šírke v množstve tradičných i netradičných, formálnych i informálnych prostredí (pracoviská, voľný čas, rodiny, cirkvi, trhoviská, televízia, „život,“...). Okrem situácií zámerného učenia sa sú tu aj rôzne náhody a nepredvídateľné udalosti (neplánované), takáto „cesta životom“ formuje a mení dospelého človeka na to, čím a kým je – jeho

charakter, duchovnosť, pocity, hodnoty, znalosti, sociálne a odborné zručnosti. Toto sme pochopili nielen prostredníctvom pozorovania pracovísk a funkcií našich absolventov, ale aj z rôznorodého výskumu a diskusií po celom svete, čo viedlo k definícii vzdelávania dospelých organizáciou UNESCO z roku 1997 ako „celý súbor prebiehajúcich učebných procesov, či už formálnych alebo nie, pomocou ktorých ľudia [...] rozvíjajú svoje schopnosti, obohacujú svoje znalosti a zdokonaľujú svoje odborné alebo profesijné kompetencie, alebo ich menia za účelom naplnenia svojich potrieb a potrieb svojej spoločnosti.“ Táto nová perspektíva si vyžadovala zmenu paradigmy pre akademickú a praktickú oblasť vzdelávania dospelých.

Obr. 2: Štruktúra „širokoživotného učenia sa“ dospelých*

* PREKLAD OBRÁZKU (po riadkoch zľava doprava): Andragogika je veda o celoživotnom a širokoživotnom vzdelávaní/učení sa dospelých // Širokoživotné učenie sa dospelých // zámerné učenie sa // nezámerné „učenie sa en passant“ // riadené zvonku // samoriadiace // plánované, ale učenie sa nie je hlavným cieľom // životné situácie // zahrnuté v každodennej rutine // vzdelávanie dospelých // autodidaktické // cestovanie // náhoda // starnutie // vždy zahŕňa nezámerné učebné procesy a výsledky // môže viesť k zámernému učeniu sa

Snažil som sa štrukturovať toto rozšírené chápanie učenia sa a vzdelávania dospelých v „štruktúre širokoživotného učenia sa.“ V tejto schéme zahŕňa učenie sa dospelých oba typy zámerného učenia sa (riadené „zvonku“ inštitúciami a samoriadiace/autodidaktické), ako aj tri typy čiastočne zámerného a nezámerného učenia sa. Na opísanie týchto ďalších učebných situácií používam termín „učenie sa en passant.“ „En passant“ je francúzsky výraz znamenajúci „mimochodom, mimovoľne“ a opisuje situácie na našej „ceste životom,“ ktoré nie sú primárne myslené ako učebné, ale nútia nás, aby sme si nimi „prešli“ a zmenili naše poznatky, hodnoty a charakter.

Problémom pri takýchto grafických vyobrazeniach je, že naznačujú jasné a uzavreté hranice. Ale v skutočnosti je učenie sa oveľa komplexnejšie. Pre učenie sa dospelých je typické, že učiaci sa pri učebnej skúsenosti využíva mnohé zdroje – zámerné učenie sa (čiže navštevovanie miestnej inštitúcie vzdelávania dospelých), aj samoriadiace učenie sa (čiže čítaním knihy alebo príručky), aj kombináciu s rôznymi učeniami sa en passant (čiže pokus a omyl, pomoc priateľov, rozprávanie sa s rodinou a priateľmi, pozerať televíziu, výmena informácií v železiarstve alebo lekárni, google, rozhovory s deťmi – zoznam je nekonečný). Keď sa dospelí učia, kombinujú a integrujú svoje vedomosti z rôznych zdrojov tak, aby im to dávalo zmysel. S cieľom upozorniť na komplexnosť učenia sa dospelých dnes používam výraz „kompozičné učenie sa.“ Pre hlbšie pochopenie učenia sa v dospelosti nám iba jednotlivé „okienka“ z predchádzajúceho obrázku nestačia – dôležité sú aj vzájomné vzťahy medzi „okienkami,“ to, aká je ich „kompozícia.“

Obe opísané skúsenosti z obdobia od roku 1990 až po dnešok – narastajúci počet študentov/absolventov/pracovník a „stieranie hraníc“ („Entgrenzung“) od učenia až po širokoživotné učenie sa – zmenili „staré“ vzdelávanie dospelých. Toto ma viedlo k používaniu termínu „andragogika“ na označenie akademického odboru, ktorý sa venuje celoživotnému a širokoživotnému učeniu sa dospelých.

2. „Adultný edukátor“ alebo „andragóg“?

Počas tohto vývoja sme si uvedomili, že termín „adultný edukátor“ je veľmi nejasný. Zahŕňa totiž množstvo rôznych subjektov:

- babičku, ktorá sa delí o svoje vedomosti o pečení koláčikov,
- inžiniera oboznamujúceho svoj tím s novými postupmi,
- náboženského misionára kázučeho na trhovisku o pravom a jedinom živote alebo spoločnosti,
- jednoducho „adultným edukátorom“ môže byť „ktokoľvek.“

Prípadové štúdie predstavené na dvoch Konferenciách o histórii vzdelávania dospelých (6. a 11. Stála konferencia, Jena, Nemecko 1996 a Bamberg, Nemecko 2006) ilustrujú rozmanitosť výkladov termínu „adultný edukátor“ – od „kohokoľvek“ po „akademického špecialistu,“ od „múdreho človeka“ po „vedca a výskumníka“:

Obr. 3: Prototypy „adultných edukátorov“

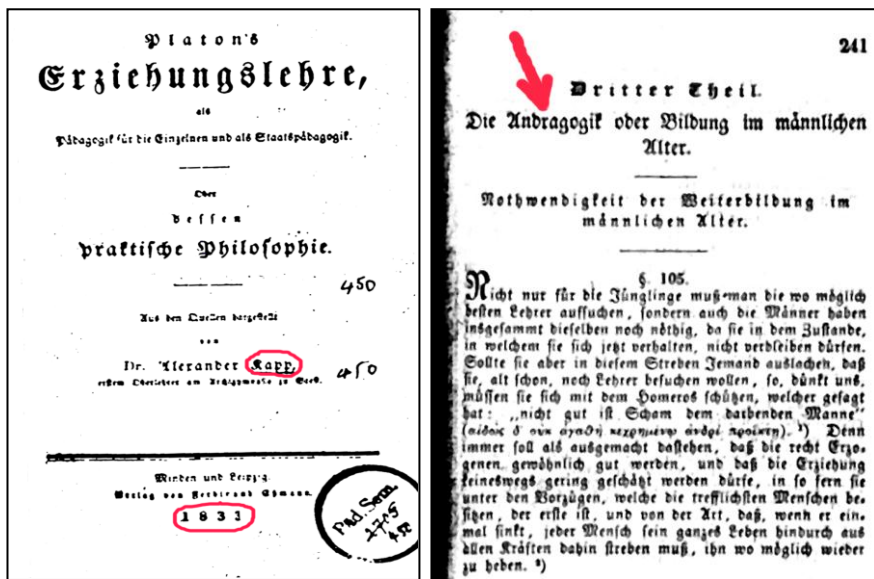
Typ	Opis
Vedec, Výskumník	pracuje na univerzite Andragóg
Profesionál	absolvent univerzity Andragóg
Odborný pracovník	zamestnaný na plný úväzok, často riadi, plánuje, organizuje
Vývojový pracovník	nie „riaditeľ“, ale radový pracovník, facilitátor
Učiteľ	buď a) andragogicky vyškolený, alebo b) odborník na predmet, alebo c) praktik bez odbornej prípravy
Konektor	spája, integruje jednotlivé inštitúcie
Organizátor	buduje a vedie organizáciu
Humanista	umožňuje učenie sa prostredníctvom politickej alebo súkromnej infraštruktúry
Dedikátor	morálny/duchovný vodca
Orátor	ponúka vedomosti/múdrosť
„Múdry človek“	obracajú sa naňho jednotlivci aj komunita

Tento nejasne ohraničený termín „adultný edukátor“ sťažuje odlišenie akademicky vzdelaných profesionálov – našich absolventov – od „kohokoľvek.“ Na opísanie a zaručenie noriem kvality, na prihlásenie sa k akademickej teórii a výskumu a, hlavne, na vypestovanie vlastnej identity a ponúknutie jedinečného a špecifického „označenia“ na trhu práce, sme zmenili názov nášho odboru zo „Vzdelávania dospelých“ (Erwachsenenbildung) na „Andragogika“ (Andragogik).

Tento termín vymyslel nemecký edukátor Alexander Kapp v roku 1833 a od roku 1970 sa používa v Európe v kontexte vyvíjajúcich sa akademických a profesionálnych inštitúcií s vyštudovanými profesionálmi na plný úväzok. V roku 1969 *Juhoslovanská spoločnosť pre andragogiku* pomeno-

vala svoje periodikum 'Andragogija'; v roku 1992 na Univerzite Komenského v Bratislave vznikla *Katedra andragogiky*, v roku 1993 bolo v Slovinsku založené 'Andragoski Center Republike Slovenije' spolu s časopisom 'Andragoska Spoznanja'; pražská univerzita má Katedru andragogiky. Podobný profesionálny a akademický rozmach prebehol aj vo svete, pričom sa niekedy tiež použil výraz „andragogika“ – Venezuela má 'Instituto Internacional de Andragogia' od roku 1998, Kórejská spoločnosť pre vzdelávanie dospelých vydáva časopis *Andragogika dnes*. Andragogika sa dnes považuje za edukačnú disciplínu, ktorej predmetom je štúdium celoživotného a širokoživotného vzdelávania a učenia sa dospelých.

Obr. 4: Prvé vydanie „Andragogiky“ – Alexander Kapp 1833

Od našich absolventov sme sa dozvedeli, že označenie „andragóg“ im vskutku na trhu práce pomohlo. V zamestnávateľoch totiž vzbudilo dostatočný záujem na to, aby ich pozvali na pohovor, kde mali uchádzači šancu prezentovať, čo ponúkajú. V mnohých prípadoch sa to skončilo podpísaním pracovnej zmluvy.

3. Štyri kompetencie, ktoré prináša náš program

Opísané skúsenosti a spätná väzba, ktorú sme dostali od našich absolventov, nám umožnili vytvoriť učebný plán zameraný na štyri kompetencie, ktoré umožnili našim študentom/absolventom profesionálne sa uplatniť na širokom poli širokoživotného vzdelávania:

- Po prvé, očakáva sa, že andragógovia vedia učiť.
- Po druhé, musíme ich pripraviť na plánovanie, organizovanie a vedenie programov a opatrení.
- Po tretie, musia byť schopní konzultovať a poradiť.
- A, napokon, musia vedieť vykonávať evalváciu a výskum.

„Kompetencie“ v našom chápaní zahŕňajú schopnosť podať výkon. Tiež to znamená uvedomiť si prečo a za akým účelom sa niečo deje („Handlungskompetenz“ a „Reflexionskompetenz“). Kurzy zamerané na určitú kompetenciu zvyčajne trvajú tri celé dni a ich obsahom je oboznámenie sa, výcvik, odskúšanie a demonštrovanie. Tieto tri dni majú menej teórie a zameriavajú sa na prax. Nevyhnutne sa musia kombinovať s „bežnými“ hodinami zameranými na vedomosti a teóriu, s prednáškami a výkladom. Praktický obsah musí byť spojený s vedomosťami a pochopením, aby viedol ku kompetencii

Obr. 5: Kľúčové kompetencie pre študentov andragogiky

3a. Učiteľ, školiteľ

Od „adultných edukátorov“ sa v prvom rade očakáva, že budú učiť, či už v inštitúciách vzdelávania dospelých alebo v spoločnostiach a firmách (rozvoj ľudských zdrojov). Zistili sme, že učenie bolo pre našich absolventov často iba východiskovým bodom, potom postúpili na dozornú pozíciu. Aj na tejto pozícii sa však od nich očakáva, že sú schopní adekvátne „učiť“ a radiť ostatným, ako učiť („trénovanie trénerov“).

Prvým modulom v tejto kompetencii je „*Vizualizovanie, prezentovanie, moderovanie*.“ Tu sa študenti naučia hovoriť pred skupinou, pripraviť si materiál na prezentáciu, pracovať s poslucháčmi, prezentovať učebný materiál a komunikovať so skupinami. V druhom module sa naučia ako *pripravovať hodiny a semináre*. Tieto kompetencie sú dopĺňované tradičnými prednáškami a seminármi o „didaktike“ a „metodike.“

3b. Plánovanie / organizovanie / riadenie

Úspech edukačného programu nezávisí len od kvality vyučovania (mikrodidaktika), ale aj od plánovania a organizovania programu, ktoré podporujú učenie sa (makrodidaktika). Modul „*plánovanie programu*“ poskytuje plánovacie/organizačné stratégie podľa hľadiska: Ako môžu organizačné opatrenia iniciovať a podporovať učenie sa? Toto sa nevzťahuje iba na školské prostredie, ale pod aspektom „širokoživotného učenia sa“ to môže zmeniť pohľad na to, ako sa príležitosti na učenie sa dajú identifikovať a podporovať na pracoviskách, v kultúrnych inštitúciách, nemocniciach, turistických miestach, atď. Dôležitú úlohu pri tejto kompetencii zohráva *stáž*, ktorú musí absolvovať každý z našich študentov.

3c. Moderátor – Poradca – Konzultant – Mediátor – Kouč

Účastníci programov vzdelávania dospelých sa zhodujú v tom, že „skutočné“ otázky prichádzajú na rad často až vtedy, keď si idú s vyučujúcimi sadnúť na kávu či na pivo. Toto pomohlo pochopiť novú úlohu andragógov – nie je to prezentovanie/prenos vedomostí (učenie), ale pomáhanie ľuďom alebo skupinám pri hľadaní ich cesty.

Obr. 6: Skupinový výcvik moderačných techník

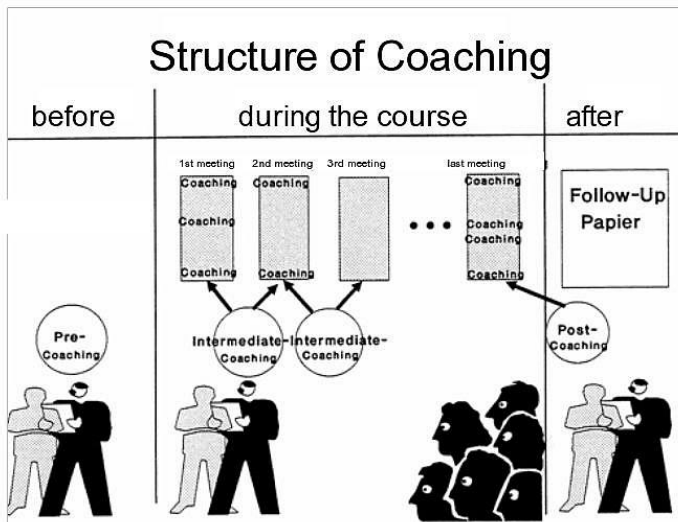

Jedným z modulov tejto kompetencie sú „komunikačné zručnosti“ – a prekrývajú sa s kompetenciou trénovať. Toto prekrývanie sa modulov a tradičných seminárov je dôležité – umožňuje totiž opakovanie a poznanie vzájomných vzťahov. Ďalším modulom sú „moderačné techniky.“ Na seminári „konzultačných stratégií a techník“ sa naši študenti naučia „nový jazyk“ a na všetkých týchto predmetoch sa naučia rozumieť problémom ľudí a inštitúcií a naučia sa aj nový prístup k týmto problémom.

„Koučovanie“ je kurz kompetencie zapodievať sa rozsiahlym problémom, že väčšina učiteľov vo vzdelávaní dospelých a kontinuálnom vzdelaní sú odborníci na danú oblasť s obmedzenými edukačnými/andragogickými schopnosťami. Toto obmedzuje efekt výučby (znanosti, prenos, aplikácia) a zahadzuje šancu vytvoriť firemnú kultúru a „soft skills.“ Vyvinuli sme koncept, pri ktorom andragóg podporuje špecialistu na istú oblasť pred, počas a po kurze. Tento výcvik kompetencii stavia na predchádzajúcich kurzoch tvorby seminárov a výcvikoch komunikačných schopností.

Obr. 7: Štruktúra koučovania pred kurzom, počas kurzu a po kurze

Obr. 8: Spoločné plánovanie špecialistu na preberanú tému a kouča (andragóga)

3d. Výskum, evalvácia

Schopnosť robiť výskum sa neočakáva iba od vedcov a členov výskumných organizácií, ale aj pri praktickej práci vzdelávania dospelých a kontinuálneho vzdelávania, a to za účelom vyhodnocovania potrieb, evalvácie a kontroly kvality, plánovania programov a spätnej väzby poskytnutej organizátorom a vedeniu.

Kurzy výskumu sú vždy zahrnuté v bežnom učebnom pláne študentov sociálnych vied a to prevažne v prvých semestroch. My sme to zmenili nasledovne: pridali sme jeden predmet o *kvantitatívnom* a jeden o *kvalitatívnom výskume* v poslednom semestri štúdia, teda vtedy, keď si študenti pripravujú svoje záverečné práce. Vďaka tomu môžu spojiť výskumnú prácu so „skutočným“ výskumom a aplikovať ho v praxi. Aby sme túto kompetenciu podporili, ponúkame študentom *výskumný seminár*, kde môžu predstaviť svoj výskum a diskutovať o ňom, a tiež *individuálne konzultácie*.

3e. Zhrnutie

Na konci záverečných skúšok sa občas našich študentov pýtame, ktorá časť štúdia bola podľa nich najužitočnejšia. Väčšina povie, že to boli práve hodiny nadobúdania kompetencií. Rovnako odpovedajú aj naši absolventi roky po promóciách. Zdá sa, že príprava na úspešný a profesionálny výkon podaný v praxi významne prispieva k ich identite a schopnosti zamestnať sa.

Za posledné tri desaťročia sme si jednoznačne mohli všimnúť, že pracovné oblasti, kde sa andragógovia uplatňujú, sa stali rozmanitejšími a dosahujú nové horizonty. Sú potrební experti na zmeny, ktorí sú schopní profesionálne učiť, plánovať a organizovať učebné príležitosti, konzultovať a moderovať, vyhodnocovať a robiť výskum – a produkovať úspešnú kombináciu týchto ingrediencií. Na tieto početné kompetencie, ktoré uplatňujú profesionálni andragógovia pri procesoch zmeny, sa nedá pozerat' oddeľne. Práve naopak – zdá sa, že práve ich kombinácia je príčinou flexibility a úspechu našich absolventov v mnohých oblastiach a na mnohých pozíciách.

Záver

Svet, v ktorom žijeme, je plný zmien. A zmeny predstavujú a zaslúžia si učenie sa – počas celého života, v celej životnej šírke.

Odbor učenia sa a vzdelávania dospelých je dnes oveľa diverzifikovanejší a vnímaný v oveľa väčšej perspektíve, ako pred dvadsiatimi rokmi.

A považuje sa za oveľa dôležitejší: pre ekonomickú prosperitu, znižovanie nákladov, ochranu verejného zdravia, životné prostredie, sociálne výdavky, obohatenie osobného života, pokojné a zdvorilé spolunažívanie.

Ako UNESCO vyhlásilo v Hamburskej deklarácii z roku 1997: „**Vzdelávanie dospelých** sa teda stáva niečím viac, ako právom – **je kľúčom ku dvadsiemu prvému storočiu**. Je aj dôsledkom aktívneho občianstva a podmienkou na plnohodnotné participovanie v spoločnosti. Je mocným konceptom šírenia ekologicky udržateľného rozvoja, demokracie, spravodlivosti, rodovej rovnosti a vedeckého, sociálneho a ekonomického rozvoja a budovania sveta, v ktorom násilné konflikty nahradia dialógy a kultúra mieru založená na spravodlivosti. Vzdelávanie dospelých dokáže formovať identitu a dať životu zmysel.“

Adultní edukátori sú potrební na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach, ako dobrovoľníci, pracovníci na čiastočný úväzok, špecialisti na konkrétnu tému na plný úväzok, organizátori, administrátori a učitelia. Tiež sa však ukázalo, že na komplexné a náročné zmeny „meniacej sa spoločnosti“ sú na podporovanie zmeny a úspešné učenie sa potrební aj profesionálni experti vedecky vzdelaní na univerzitách – andragógovia.

Chcel by som týmto zablahoželať Katedre andragogiky na Univerzite Komenského v Bratislave k dvadsiatim rokom uznávanej práce v oblasti výskumu, učenia a vývoja. Budúcnosť potvrdí, ako toto všetko bolo a bude dôležité pri tom, aby sa vzdelávanie dospelých stalo „radosťou, nástrojom, právom a spoločnou zodpovednosťou.“ (UNESCO, 1997).

Literatúra

- Bender, Walter/ Emmert, Kerstin/ Gröne, Susanne/ Heglmeier, Helga / Jäger, Mathias/ Lerch, Sebastian (Hg.) (2008): Die Bamberger Andragogik. Studium und Berufsperspektiven in Erwachsenenbildung, beruflicher Weiterbildung und Personalentwicklung. Tönning: Der andere Verlag.
- Jackson, Norman J. (2012): Lifewide Learning: History of an idea. In: Jackson, Norman J. (ed): The Lifewide Learning, Education & Personal Development e-book. P. 1-30. http://lifewideeducation.co.uk/sites/default/files/chapter_a1_jackson.pdf
- Reischmann, Jost (1986): Learning „en passant“: The Forgotten Dimension. Paper presented at the Conference of the American Association of Adult and Continuing Education. Hollywood/Florida, 23. 10. 1986. ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education. Columbus/Ohio 1986. <http://www.unibamberg.de/fileadmin/andragogik/08/andragogik/aktuelles/86AAACE-Hollywood.pdf>
- Reischmann, Jost (1997): Self-directed Learning. Die amerikanische Diskussion. In: Report. Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung H. 39, S. 125-137.

- Reischmann, Jost (2004): Andragogy. History, Meaning, Context, Function. <http://www.andragogy.net>. Version Sept. 9, 2004.
- Reischmann, Jost (2005): Andragogy. In: English, Leona (ed): International Encyclopedia of Adult Education. London: Palgrave Macmillan. P. 58-63. <http://www.uni-bamberg.de/fileadmin/andragogik/08/andragogik/aktuelles/05-Encyclopedia-Andragogy.pdf>
- UNESCO (1997): CONFINTEA V: The Hamburg Declaration On Adult Learning. <http://www.unesco.org/education/uie/confintea/declaeng.htm>

O autorovi:

Jost Reischmann, Prof. Dr., narodený v roku 1943, bol vedúcom katedry andragogiky na nemeckej Univerzite v Bambergu od roku 1993 do roku 2008, kedy odišiel na dôchodok.

O vzdelávaní dospelých napísal, redigoval a odprednášal množstvo príspevkov v nemčine a angličtine. V početných organizáciách pôsobil ako konzultant a tréner. Tridsať rokov organizoval medzinárodné profesionálne výmenné pobyty medzi vysokými školami a inštitúciami vo viac ako tridsiatich krajinách a aktívne podporoval výmeny nápadov a výmenné programy.

Od roku 1992 do roku 2008 bol predsedom Medzinárodnej spoločnosti pre komparatívne vzdelávanie dospelých. V roku 1998 získal Cenu predsedu za iniciatívne vedenie a v roku 2006 Cenu za vynikajúce služby od Americkej asociácie pre vzdelávanie dospelých a kontinuálne vzdelávanie. V roku 1999 bol uvedený do Medzinárodnej siene slávy vzdelávania dospelých a kontinuálneho vzdelávania, kde sa v roku 2006 stal členom správnej rady. www.jost.reischmannfam.de